

**İSLAM
MEZHEPLER
TARİHİ**

KISA ÖZET

KOLAYAOĞ

1. Ünite— Mezhepler Tarihine Giriş

İSLÂM MEZHEPLERİ TARİHİ

Türkçe’de “bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her birini” tanımlamak için kullanılan **mezhep** sözcüğü, hem bu kolların mensuplarını hep birden belirterek **sosyolojik bir oluşumu** betimlemekte, hem de çevresinde söz konusu mensubiyet bağının geliştiği **fikrî ve fiilî bir sisteme** işaret etmektedir. Arapça kökenli bu sözcüğün dilimizdeki anlam alanı, Hanefîlik, Şâfiîlik gibi fikhî/hukukî ve Sünnîlik, Şîîlik gibi itikadî/siyasî dinî oluşumları hep birlikte kapsamaktadır. Oysa İslâm Mezhepleri Tarihi’nin ya da orjinal ismiyle İlmu Makâlâtî’l-Fırak’ın konusu, inanç ve siyaset ekseninde oluşan firkalaşmalardır. Dolayısıyla bu bilim dalı fıkıh tarihinde teşekkül eden mezhepleri doğrudan konu edinmez.

Bir bilim dalı olarak İslâm Mezhepleri Tarihi için şu tanıımı yapmak mümkündür: “Geçmişte ve günümüzde siyasî ve itikadî gayelerle vücut bulmuş ‘İslâm Düşünce Ekolleri’ diyebileceğimiz beşeri ve toplumsal oluşumların; doğdukları ortamı, doğuş sebeplerini, teşekkül süreçlerini, fikirlerini, mensuplarını, edebiyatını, yayıldıkları bölgeleri ve İslâm düşüncesine katkılarını temel kaynaklardan hareketle zaman-mekân bağlamında ve fikir-hadise irtibatı çerçevesinde betimleyici metotla ve tarafsız gözle inceleyen bir bilim dalıdır”

Amaçları: Öncelikle İslâm Mezhepleri Tarihi, İslâm düşüncesinin en önemli kaynaklarından olan çeşitli mezhep, akım ve cemaatleri geçmişe uzanan bir perspektif içerisinde tüm yönleriyle araştırmakta, böylece günümüz Müslümanlarının sahip oldukları değişik düşünce biçimlerini daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Konumuz olan bilim dalı bu sayede yeryüzündeki Müslüman toplumların dinî, siyasî, sosyolojik ve psikolojik bakımlardan potansiyel zaaf ve kuvvetlerinin ölçülmesinde çok önemli verileri bulup çıkartabilmekte, bu veriler üzerinden yararlı tespitler yapmak suretiyle çözümler sunabilmektedir.

Elde edilen sonuçlar, Müslümanlar arasındaki sorunların çözümünde yeni fırsatlar ortaya çıkartacak özelliktedir. Tabii ki bu gelişme dünya barışına da katkı sağlayacak niteliktedir. Olup bitmiş hadiselerle ilgilenen tarih bilimleri asıl olarak geleceğe ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Mezhepler Tarihi araştırmaları, mezhep ve dinî grupların tarihte bıraktıkları olumlu ya da olumsuz izleri görünür kılarak bugün ve geleceğimiz açısından önemli dersleri toplumun ve bilhassa yetkili kişilerin önlerine koymaktadır.

Konuları: İslâm düşüncesinin itikadî, ideolojik ve politik geçmişini ve bugüne yansımaları mezhepler ve akımlar üzerinden incelemek isteyen bir Mezhepler Tarihi araştırmacısının ele alacağı **belli başlı meseleleri** şu şekilde sıralamak mümkündür (Kutlu, 2008, s. 23–9):

- a) Mezhep ve akım isimlerinin kaynakları,
- b) Mezhep ve akımların doğuş sebepleri,
- c) Teşekkül süreçleri,
- d) Bulundukları mekân ve coğrafya ile olan ilişkileri,
- e) Kimler ve hangi toplumsal yapılar ile başladıkları,
- f) İlk ve sonraki temsilcileri,
- g) Temel fikir ve kavramları,
- h) Oluşturdukları edebiyat,
- i) Yaşadıkları iç bölünmeler,
- j) Yayıldıkları bölgeler,
- k) Diğer dinî ve siyasî oluşumlarla ilişkileri ve tartışma konuları,
- l) Günümüzdeki durumları,
- m) İslâm düşüncesine katkıları,
- n) Haklarında yapılmış çağdaş araştırmalar.

Diğer Din Bilimleriyle Olan İrtibatı: irtibatın en yoğun gerçekleştiği disiplin kuşkusuz Kelam ilim dalıdır.

Kelam ilmi gözettiği gayeler bakımından “*kesin deliller kullanmak ve vaki olacak şüpheleri gidermek suretiyle dinî inanç esaslarını ispata kudret kazandıran bir ilim dalı*” olarak tanımlanmaktadır. Çoğunlukla diğer dinlerden ve İslâmiyet içerisindeki çeşitli mezheplerden kaynaklanan inanç esasları üzerindeki şüpheleri gidermeyi amaçlayan kelimciler, öncelikle bu şüphelerin niteliğini ve kaynağını bilmek durumundadırlar. Bu bilgi hâsıl olmadan yapılacak müdafaa ve reddiye gayretleri temelsiz olacağından, hedeflenen gayeler gerçekleşmeyecek, dinî inanç esasları yani akâid sağlam bir zeminde ispat edilemeyecektir. Kelamcılara lazım olan söz konusu bilginin sıhhatli kaynaklardan ve doğru biçimde elde edilmesi Dinler ve Mezhepler Tarihi araştırmalarıyla mümkündür.

Dinler Tarihi de Mezhepler Tarihi’nin yaptığı gibi klâsik dönemde Kelam ilmi ile birlikte çalışmış, yanlış inanç ve uygulamaları kaynaklarında tespit ederek kelimcılara veri sağlamıştır. Şehristânî’nin *el-Milel ve’n-Nihal* adlı eserinde görüldüğü gibi bazı kaynaklar, muhtevalarında Mezhepler Tarihi ile Dinler Tarihi’ni birleştirmişler, İslâm kökenli mezhepleri inceleme yöntemlerini diğer dinlere bağlı mezhepleri incelerken de uygulamışlardır. Tarihte teşekkül etmiş bazı İslâm mezheplerinin diğer dinî sistemlerin inanç ve pratiklerinden yoğun şekilde etkilendikleri bilinmektedir. Aynı etkileşimler günümüzde de bazı akım ve gruplar için devam etmektedir. Mezhepler ve dinî gruplar sosyal gerçeklikler olduklarından **Din Sosyolojisi**’nin ilgi alanına girerler.

Mezhebin oluşumu, isim alışı, bölünüşü, mezhebe giriş ve mensubiyet, dinî grup liderliği, cemaatsel hiyerarşi, grupsal dayanışma, ekonomik yardımlaşma, toplu ibadet gibi Mezhepler Tarihi’nin konusuna giren olgular Din Sosyolojisi tarafından derinlikli olarak araştırılmaktadır. Din sosyologları dinî grupları ele alırken Mezhepler Tarihi’nin bulgularından yararlanırlar. Buna karşılık Din Sosyolojisi’nin tespitleri, İslâm mezheplerinin oluşum ve gelişimleri ile günümüzdeki durumlarını anlamada çok kıymetli açılımlar sağlar.

Kişinin mezhep ve cemaati ile aynileşmesi, inancında müteassıplaşması, grubundan olmayan diğer müminleri ötekileştirmesi, bazen şiddete yönelmesi gibi vakıalar **Din Psikolojisi**’nin ilgi alanı içerisinde. Aynı şekilde lider karizması, dinî lider hezeyanları, liderlerin kutsanması, ilahi kaynaklı olduğuna inanılan yol gösterici rüyalar, toplumdan soyutlanma davranışları, grup gerilemesi ve kurtarıcı bekleme, Kerbela örneğinde olduğu gibi tarihi örselenmelere bir cevap olarak yıldönümü tepkileri, mensuplara uygulanan beyin yıkama ve karizmatik ikna taktikleri yine Din Psikolojisi’nin konuları dâhilindedir

Önemli Terim ve Kavramları: *Makâlât* bu terimler arasında sık karşımıza çıkanlardan birisidir. Bu sözcüğün tekili olan **makâle**, fikir, söz, kanaat, inanç manalarına gelmektedir. Mezhepler Tarihi yazıcılığı, her grup mensubunun kendi görüşlerini savunması ve diğer görüşleri eleştirmesi şeklinde başlamış, bu gayeyle yazılan ve türünün ilk örnekleri olan küçük hacimli eserlere *makâlât* denmiştir. Söz konusu fikirler etrafında toplananlar ise *ashâbü’l-makâlât* diye anılmıştır. *Ashâbü’l-makâlât* ifadesinin makâleler, yani farklı fikir ve düşünceler üzerinde uzmanlığı bulunan, bunlar hakkında eserler yazan kimseleri, bugünün deyişiyle mezhepler tarihçilerini tanımlamak için kullanıldığı da görülmektedir. Ebû’l-Hasan el-Eş’arî, İslâm mezheplerini ve onların görüşlerini tanıttığı meşhur eserine “İslâm’a mensubiyeti olanların fikirleri” anlamında *Makâlâtü’l-İslâmiyyîn* adını vermiştir.

Çoğulu *fırak* olan *fırka* terimi ise daha yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Siyasî ve itikadî gayelerle vücut bulmuş gruplar yanında, kendilerini İslâm'a nispet eden dinî, felsefî ve siyasî oluşumlar *fırka* terimiyle karşılanmış, ileride bahsedeceğimiz meşhur 73 *fırka* hadisi bu terimin doğuşuna kaynaklık ettiğinden, bir istilâh olarak önem kazanmış ve bugüne kadar anlamında fazla bir değişiklik olmadan kullanılmıştır. Nevbahtî'nin Fıraku's-Şî'a (Şîî Gruplar) adında ve daha sonra yazılan Bağdâdî'nin el-Fark beyne'l-Fırak (Gruplar Arasındaki Farklar) isimli kitabında, eser başlığı olarak bu terim tercih edilmiştir.

Edebiyâtın Duraklama ve Taklit Dönemi: Mezhepler Tarihi yazıcılığı yaklaşık yedinci hicri asırdan itibaren başlayan bir süreçte, elindeki mevcut müktesabatı yeniden üretip tekrarlayan bir karakterle karşımıza çıkar. O güne gelindiğinde Mu'tezile gibi büyük bir mezhep bağımsız bir kimlik olarak düşünce dünyasından büyük ölçüde çekilmiştir. Hâricî hareketler etkinliklerini kaybetmiştir. Bunun yanında yeni mezhep ve akımlar ortaya çıkmıştır.

Moğol istilasını izleyen yıllar aslında büyük fikir çalkantılarının yaşandığı bir dönemdir. Bu önemli gelişmelere rağmen, konu ettiğimiz dönemin Mezhepler Tarihi müellifleri, yazdıkları eserlerinde gelişim döneminin şöhretli eserlerini küçük değişikliklerle taklit etmekle yetinmişlerdir. Yeni bilgiler sunamamışlar, orjinal tasnifler geliştirememişlerdir. Tasniflerde 'yetmiş üç fırka hadisi'nin yine ana ekseni oluşturduğu görülmektedir. Osmanlı devri eserlerine bakıldığında dönemin söz konusu karakteri hemen göze çarpar.

İbn Kemal (v. 940/1533), Birgivî (v. 979/1571) gibi yazarlar Hanefî-Maturîdî yazım geleneğini takip ederlerken; Sungurî (v. 1309/1893) ve Sırrı Giridî (v. 1310/1894) gibi yazarlar Bağdâdî ve Şehristânî gibi Eş'arî kelamcılarının etkisinde kalmışlardır. Ayrıca Osmanlı devri yazarları üzerinde, ünlü Sünnî-Eş'arî kelamcı Fahreddin Râzî'nin (v. 606/1209) büyük tesiri de farkedilmektedir.

Yakın Dönemdeki Gelişmeler: II. Meşrutiyet (1908) sonrası dönemde İslâm Mezhepleri Tarihi disiplini ile ilgili dikkat çeken bir gelişme yaşandı. Müstakil bir ders hüviyetinde medrese müfredatına dâhil edilen bu disiplin, böylece bağımsız bir bilim dalı olma sürecinde önemli bir merhaleyi aşmış olmaktaydı. İlkönce Mîlel ve Nihal adı altında Dinler Tarihi ile birlikte müfredatta yer bulan Mezhepler Tarihi, 1913'te imam ve hatip yetiştirmek için kurulan medreselerde Mezâhib-i İslâmiyye ve Turuk-i Âliye ismiyle Tasavvuf Tarihi ile birlikte okutuldu.

Haydarîzâde İbrahim Efendi (v. 1933) bu derslerin muallimliğine tayin edildi. Dârü'l-Hilâfeti'l-Âliye Medresesi'ndeki dersin muallimi ise Mahmud Esad Seydişehrî (v. 1917) idi. Her iki hoca da kendilerinin kaleme aldığı ders kitapları üzerinden derslerini okuttular (Aydın, 2008). Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına gelindiğinde Mezhepler Tarihi disiplininin gelişimi, Dârü'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi'nin ders programlarından ve Fakülte dergisindeki akademik yayınlardan izlenebilir.

Fakültedeki ilgili dersler Yusuf Ziya (Yörükân) Bey ile Şerafeddin (Yaltkaya) Bey tarafından verilmekteydi. Fakülte 1933'te öğrenci yokluğundan İslâm Tetkikleri Enstitüsü'ne dönüştürüldü. Enstitü'nün kapandığı 1936 yılına kadar bu kurumda Türk Dinleri ve Mezhepleri Tarihi dersini Yörükân okuttu (Aydın, 2008; Kutlu, 2008).

İslâm Mezhepleri Tarihi'nin Metodolojik Problemleri: İslâm Mezhepleri Tarihi'nin adında her ne kadar tarih sözcüğü yer alıyor olsa da, bir bilim dalı o, olarak sadece tarihi değil günümüzü de konu edinir. Bugünkü vakıaları araştırmada izlediği metotlar, sosyal bilimlerin diğer modern disiplinlerinin kullandıkları metotlardan (deney, gözlem, anket, görüşme vd.) çok farklı değildir. Bugüne bakan yönüyle Dinler Tarihi'nin, Etnografi'nin, Folklor'un, Antropoloji'nin, Sosyoloji'nin ve Siyaset

Bilimleri'nin geliştirmiş olduğu araştırma metot ve teknikleri ile bunları düzenleyen metodoloji, İslâm Mezhepleri Tarihi'nde de uygulanabilmektedir.

Mezhepleri İsimlendirme ve Sınıflamada Problemler: İslâm Mezhepleri Tarihi'nin klâsik kaynaklarında karşımıza çıkan mezhep isimlerinin büyük bölümünün problemli olduğunu görmekteyiz. Problemler çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır

a) Birçok mezhep ismi yapay olarak üretilmiştir. Bunun başta gelen nedeni 73 fırka esaslı tasnif sisteminden doğan boşlukları doldurma gayretidir.

b) Mezhep isimlerinin bir kısmı muhalifler tarafından aşağılama kastıyla konulmuş isimlerdir. Şîî kelamcı Ebû Ca'fer el-Ahvel'in takipçilerine verilen Şeytâniyye ismi, düztaban (eftah) olduğu bildirilen Abdullah b. Ca'fer Sâdık'ın takipçilerine verilen Eftahiyye ismi, Ğurâbiyye (Kargacılar) ve Zemmiyye gibi isimler bu türden isimlerdir, muhalifler ya da sonraki müelliflerce konulmuşlardır ve birçoğunun kendi zamanlarında bir gerçekliği bulunmamaktadır.

c) Klâsik kaynaklarımız, Mu'tezile, Râfıza gibi bazı mezhep isimlerinin çıkışlarıyla ilgili bir takım hikâyeler nakletmektedirler. Bu meşhur hikâyelerin doğruluğuna ve isim kaynaklığı yaptıklarına dair elimizde sağlam kanıtlar bulunmamaktadır

d) Bazı mezhep isimlerinin, ayet ve hadislerde geçen isim ve kelimelerle irtibatlandırılması da çoğu zaman problemlidir. Eğer ayet ve hadisteki kelime olumlu çağrışım yapıyorsa mezhep ismini iyileştirip meşrulaştırma; olumsuz çağrışım yapıyorsa bu isim üzerinden mezhebi aşağılama gibi gayeler güdülmüş olabilir. Söz konusu problemler nedeniyle mezhep isimleri kullanılırken dikkatli olunmalıdır. İsmi çağrışımları yanıltıcı olabilir. Bu nedenle mezhebin ya da grubun isminden ziyade mezhebin ileri gelen mensupları ve onların düşünceleri üzerinden bu yapıları tanımak gerekir.

Tarihi Okumada Problemler: Klâsik Mezhepler Tarihi edebiyâtından tarihi okurken karşılaşılabileceğimiz belli başlı metodolojik problemleri maddeler halinde sıralayabiliriz:

a) Mezhepler ve dinî gruplar, en baştan, Meselâ Hz. Peygamber'in zamanından itibaren var olan fikirlerin ve yapıların temsilcileri değildir. Mezhepler Tarihi edebiyâtı ve mezheplerin kendi kaynakları ise yer yer bize böyle bir **sahte görüntü** vermektedirler. Tarihi gerçek ise şudur: Bu dünyaya ait sosyal ve psikolojik her türlü şart ve zaruret birbiriyle iç içe ve belli bir süreç içinde bu oluşumları doğurmuş ve onlara şekil vermiştir.

b) Sosyal olaylarda tek sebeplilik değil, **çok sebeplilik** ve fonksiyonellik ilkeleri geçerlidir

c) **Kavramlar tarihseldir.** Her kavram, ait olduğu tarihin şartları içinde anlam kazanır. Şartlar değiştikçe anlamlar değişebilir

MEZHEP KAVRAMI

mezhep kelimesi "izlenen yol, gidilen yer" anlamına gelmektedir. Terim olarak ise mezhep, dinin anlaşılması ve algılanmasından, dinî farklılaşmadan kaynaklanan grupları ve bunların fikir ve pratiklerini, diğer bir ifadeyle, farklı fikir ve pratiklerin kurumsallaşmış halini ifade eder

Din-Mezhep İlişkisi: İslâm dininin doğuşu ve gelişiminde de aynı sosyolojik seyir izlenmiştir. İslâm'ın peygamberi olan Hz. Muhammed hayatta iken itikadî, sosyal ve siyasî bir ayrılık baş göstermemiştir. Kur'an'ın inmekte olması, Hz. Peygamber'in müminlerin arasında bulunması, bizzat onları irşat etmesi, dinî ve siyasî problemleri bizzat çözmesi, hayatın her sahasında müminlere önderlik etmesi, ayrılığa yol açacak ihtilafları önlemiştir. Müslümanlar arasındaki ciddi toplumsal ayrılıkların onun vefatından sonra ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal bölünme, yani tefrika ilk aşamada mezhepleri doğurmaz. İnanç konusunda farklı dinî yorumları, ibadet ve hukuk alanında farklı usulleri veya farklı

siyasî görüşleri benimseyen ve genellikle karizmatik vasıfları olan bir âlimin ya da siyasî önderin etrafında kümelenen müminler, ilk merhalede dinî grup veya cemaat denilen oluşumu teşkil ederler. Bu topluluk, ya ayrılma iradesi sergileyerek dinî ana bünyeden kopmak ve bağımsız bir alt cemaat kimliği kurmak ister. Veya ana bünyeye bağlı kalma iradesi sergiler. Fakat bu irade yeterli olmaz ve ana bünye tarafından dışlanır. Her iki durumda da tefrikanın ilk merhalesi gerçekleşmiş olur. Çoğu zaman tefrika bu boyutta kalır. Daha fazla büyümmez. Uzun vadede ana bünyeye dönüşler olur veya başka bir cemaate katılım vuku bulur. Zayıflamanın ardından erime ya da kaybolma ile süreç sonuçlanır.

Yetmiş Üç Fırka Rivayeti ve Yetmiş İki Millet Söylemi: “Yetmiş üç fırka hadisi” diye meşhur olan rivayette Hz. Peygamber, geçmişte Yahudi ve Hristiyanların yetmiş bir veya yetmiş iki fırkaya ayrıldığını, kendi ümmetinin ise yetmiş üç fırkaya ayrılacağını, bunlardan birinin cennete, diğerlerinin ise cehenneme gideceğini haber vermektedir. Cennetlik grubu *fırka-i nâciye*, yani ‘kurtuluşa eren grup’ olarak vasıflayan Hz. Peygamber, bu topluluk için “benim ve ashâbımın yolu üzerine olanlardır” demektedir, rivayetin başka bir varyantında, bu grubun çoğunluğu ve bütünlüğü (*cemâat*) temsil ettiğini belirtmektedir.

Bu hadisin sahih olup olmadığı hakkında hadis ve kelim âlimlerince birçok değerlendirme yapılmıştır. Yetmiş üç sayısını hakikat olarak anlayan ve mezhep sayılarını bu rakamla sabitlemeye çalışan yazarlar yanında, bu sayının kesretten kinaye olduğunu, yani çokluğu bildirdiğini belirten yazarlar da bulunmaktadır. Hadis hakkındaki değişik tespit ve değerlendirmeler bir tarafa, İslâm tarihi bize gerçekten de İslâm ümmeti içerisinde çok sayıda fırkalaşmanın ortaya çıktığını göstermektedir. Bu çıkışlar günümüzde de sürmektedir. Gelecekte de sürmesi beklenmektedir. Zira İslâmiyet düşünce serbestiyeti sağlayan bir dindir.

Böyle bir hürriyetin altında fikrî ve siyasî ayrılıkların baş göstermesi tabiidir. Bu bağlamda aynı rivayetin geri planda kalmış fakat hayli dikkat çekici diğer bir varyantı önem kazanmaktadır. Muhammed el-Makdisî'nin (v. 380/990) Ahsenü't-Tekâsim adlı eserinde zikrettiği ve isnad açısından daha sağlam olduğunu söylediği “*Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Onlardan yetmiş ikisi cennette, bir tanesi de cehennemdedir*” rivayeti, kucaklayıcı ve tefrikaya yol açan söylemi giderici bir içeriğe sahiptir.

Hak Mezhep Anlayışı ile İlgili Kavramlar: Yetmiş üç fırka hadisinin muhtevası hak mezhep anlayışını ister istemez ortaya çıkarmaktadır. Hakikati, yegâne doğru gerçekliği ifade eden hakkın karşısında, geçersizliği, temelsizliği, asılsızlığı ifade eden bâtil yer almaktadır. Genellikle mezhepler kendilerinin **ehl-i hak**, kendilerinden olmayanların ise **ehl-i bâtil** olduklarını ileri sürmüşlerdir. Mezhepler Tarihi edebiyâtında benzer bir vasıflama, **ehl-i istikâmet**–**ehl-i dalâlet** karşıtlığında görülmektedir. İstikâmet doğru yolu; dalâlet ise doğru yoldan sapmayı, sapkınlığı anlatmaktadır.

Doğru yol anlamındaki *sırât-ı müstakîm*, Kur'an kaynaklı önemli bir kavramdır. Fâtiha suresinde de geçen bu kavram, En'am suresinde (6/153) şöyle geçmektedir: “*İşte bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna izleyin, başka yolları izlemeyin. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır (teferreka biküm). İşte sakınmanız için Allah size böyle tavsiye ediyor*”. Bu ayet aynı zamanda istikamet yolunun tek, sapıtıcı yolların ise birden çok olduğuna işaret etmektedir. Dalâlet kavramı bid'at kavramıyla yakından alakalıdır. Bir hadiste Hz. Peygamber, “*Sonradan uydurulan şeylerden sakının. Çünkü sonradan uydurulan her şey bid'attır. Her bid'at ise dalalettir*” demektedir.

bid'at aslında “Resûlullâh ve ashâbının yolu” olan ‘sünnet’in karşıtı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kendilerine **ehl-i sünnet** adını veren geniş Müslüman topluluklar, itikadî konularda kendi görüşlerini kabul etmeyen mezhep ve dinî gruplara “bid'atçılar” anlamında **ehl-i bid'at**, ashâbü'l-bida' ya da mübtedia adlarını uygun görmüşlerdir. **Ehl-i Hevâ** ya da Ashâbü'l-Ehvâ

adlandırması ise, sünnetin istikametinde gitmek yerine nefislerinin arzu ve isteklerini, yani hevâ ve heveslerini izleyen, böylece ilahi ve nebevi kaynaklardan uzaklaşarak beşeri fikir ve düşüncelere tabi olan, bid'atlara sarılan gruplar için kullanılmıştır. Diğer bir olumsuz kavram olan **ehl-i furkat**, mezhep ve grupların ayrılıkçı özelliklerini, fırkalaşma eğilimlerini öne çıkartmaktadır. Ehl-i Sünnet ifadesine eklenen cemaat kelimesi ve genel olarak **ehl-i cemaat** kavramı ise ayrılıkçılığı ve fırkalaşmayı değil, bütünleşmeyi, cemaat halinde birlik ve bereberlik içinde olmayı anlatmak istemektedir Allah'a, kitabına, peygamberine ve ahirete imanları, kibleye dönerek namaz kılmanın farziyetine inanmaları, bu kesimleri **ehl-i kible** yapmaktadır. "Ehl-i kible'nin küfür ile suçlanmaması gerektiği" hükmü, önemli bir dinî kaide olarak kabul görmüştür.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/islam-mezhepleri-tarihi-ady212u?search=%C4%B0LH2004>